

TIBBIYOT TEXNIKUMLARIGA O'QISH UCHUN QABUL QILISHDA "AVVAL TEST – KEYIN TANLOV" TAMOYILINING SAMARADORLIGI, MUAMMOLARI VA TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI

X. Shukurov

Kattaqo'rg'on Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi direktori

shukurov876@gmail.com

<https://zenodo.org/records/22960165>

Annotatsiya. Maqolada O'zbekistonda tibbiyot texnikumlariga qabul qilishda joriy etilgan "Avval test – keyin tanlov" tamoyilining amaldagi samaradorligi tahlil qilingan. O'rganish jarayonida ushbu tizimning ijobiy jihatlari bilan bir qatorda, tibbiyot yo'nalishida kadrlar tayyorlashda yuzaga kelayotgan ayrim salbiy omillar yoritib berilgan. Xususan, abituriyentlarning bilim darajasi, kasbga moyilligi va mas'uliyati yetarlicha hisobga olinmayotgani natijasida ta'lim sifati pasayish xavfi yuzaga kelayotgani asoslab berilgan. Shuningdek, tibbiyot texnikumlari uchun kelgusida ko'p bosqichli qabul tizimini joriy etish hamda sun'iy intellekt asosida ta'lim sifatini baholash mexanizmlarini qo'llash bo'yicha ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: tibbiyot texnikumi, qabul tizimi, "avval test keyin tanlov", kasbiy ta'lim, ta'lim sifati, sun'iy intellekt, shaffoflik, qabul kvotalari.

Аннотация. В статье анализируется практическая эффективность принципа «Сначала тест – затем отбор», введенного в Узбекистане для приема в медицинских техникумах. В исследовании, наряду с положительными аспектами этой системы,

освещаются некоторые негативные факторы, возникающие при подготовке кадров в медицинской сфере. В частности, высказывалось мнение, что качество образования может снизиться в результате недостаточного учета уровня знаний, профессиональных склонностей и обязанностей поступающих. Кроме того, были разработаны научно-практические предложения по внедрению в будущем многоуровневой системы приема в медицинских техникумах и использованию механизмов оценки качества образования на основе искусственного интеллекта.

Ключевые слова: медицинский техникум, система приема, «сначала тест, затем отбор», профессиональное образование, качество образования, искусственный интеллект, прозрачность, квоты на поступление.

Abstract. This article analyzes the practical effectiveness of the "test first, then selection" principle introduced in Uzbekistan for admission to medical colleges. Along with the positive aspects of this system, the study highlights some of the negative factors that arise in the training of medical personnel. In particular, the view is expressed that the

quality of education could decline as a result of insufficient consideration of the levels of knowledge, professional inclinations and responsibilities of applicants. In addition, scientific and practical recommendations are proposed for the future implementation of a multi-level admission system in medical

colleges, as well as for the use of artificial intelligence-based mechanisms to assess the quality of education.

Keywords: medical college, admission system, “first test, then selection”, vocational education, quality of education, artificial intelligence, transparency, admission quotas.

Kasbiy ta'lim tizimida kadrlar tayyorlash sifati jamiyatning barqaror rivojlanishida muhim o'rin tutadi. Ayniqsa, tibbiyot sohasi uchun o'rta bo'g'in mutaxassislarni tayyorlaydigan tibbiyot texnikumlarida qabul jarayonining to'g'ri tashkil etilishi strategik ahamiyatga ega.

2024-2025-o'quv yildan boshlab O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 24-maydagi “Oliy ta'lim tashkilotlariga o'qishga qabul qilish va davlat buyurtmasini joylashtirish tizimini takomillashtirish to'g'risida”gi PF-81-sonli Farmoni hamda Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirining 2025-yil 25-iyundagi “Kasbiy ta'lim tashkilotlarida 2025/2026-o'quv yili uchun qabul jarayonlarini tashkil etish to'g'risida” gi 240-sonli buyrug'iga asosan respublikamizdagi barcha davlat texnikumlari shu jumladan Abu Ali ibn Sino nomidagi tibbiyot texnikumlariga ham qabul jarayoni “Avval test – keyin tanlov” tamoyili asosida amalga oshirilib kelinmoqda[1].

Ushbu tizim shaffoflikni ta'minlash, oliy ta'lim muassasalariga kira olmagan yoshlar uchun kasb tanlashda alternativ ta'lim yo'lining yaratish, hududlarda yoshlarni kasbiy ta'limga qamrovning kengaytirish, qabul jarayonida inson omili va korrupsiyani kamaytirish, yoshlarni o'zlari tanlagan kasblarini egallab jamiyatda o'z o'rnini topishga yo'naltirish maqsadida amalga oshirilmoqda. Mazkur jihatlar ta'lim siyosati

nuqtayi nazaridan ijobiy baholanadi. Ammo mazkur yondashuvning maqsadi yuqorida qayd etilgan omillardan iborat bo'lsa-da, uning tibbiyot ta'limiga ta'siri ilmiy jihatdan tahlil va yondoshuvni talab etadi.

O'tgan davrdagi “Avval test – keyin tanlov” tamoyili asosida qabul qilingan o'quvchilarni tibbiyot kasblariga o'rgatish amaliyoti shuni ko'rsatmoqdaki, tibbiyot texnikumlari bitiruvchilari kelgusida egallagan kasblari bo'yicha bevosita inson salomatligi va hayoti bilan ishlashini inobatga olsak, past tayyorgarlikka ega bo'lgan kadrlar kelajakda jiddiy tibbiy xatoliklarga olib kelishi mumkinligi, bemorlarning xavfsizligiga tahdidlarning ortishi, jamiyatda tibbiy xizmat sifatiga nisbatan ishonch pasayishiga olib kelishi nuqtayi nazaridan, tibbiyot ta'limiga umumiy kasbiy ta'lim mezonlari bilan bir xilda yondashish to'g'ri emasligini namoyon etmoqda[6].

Kelgusida tibbiyot texnikumlari bitiruvchilari bemorlar bilan bevosita ishlaydi. Shu sababli, bilim va ko'nikmalari yetarli bo'lmagan mutaxassislar tibbiy xatolar xavfini oshiradi, aholi orasida tibbiy xizmat sifatiga nisbatan ishonch pasayishi mumkin, sohaga bo'lgan ijtimoiy mas'uliyat talablari buziladi.

Bundan tashqari xalqaro tajribalardan kelib chiqib kelgusida tibbiyot xodimlarining faoliyati sertifikatlashtiriladi. Unda asosiy mezon qilib, ta'lim muassasasini tugatganligi to'g'risidagi diplom emas balki bitiruvchining

kompetensiyasi professional standart talablariga mosligi aniqlanib faoliyatini boshlash huquqini beradigan sertifikat beriladi[6]. Bu sertifikat talablariga javob berish uchun bitiruvchidan puxta bilim, amaliy ko'nikma va malaka talab etiladi. Bunday kompetensiyaga ega bo'lish uchun o'qish davrida o'quvchilarning fundamental fanlar bo'yicha ma'lum darajada yetarli bilimga ega bo'lishi muhim ahamiyatga ega[4].

Shu nuqtayi nazardan, tibbiyot texnikumlariga qabul qilishda boshqa yo'nalishlar bilan bir qatorda umumiy kasbiy ta'lim mezonlari bilan cheklanish maqsadga muvofiq emas.

2025-2026-o'quv yilida Kattaqo'rg'on Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumiga bilim va malakalarni baholash agentligi tomonidan test jarayonlarida ishtirok etgan abituriyentlardan 539 nafari o'qishga tavsiya etilgan. Ularning test sinovlarida to'plagan ballari tahlil qilinganda to'plashi lozim bo'lgan maksimal (189) balni 56 foizidan past bal to'plab o'qishga tavsiya etilganlar 535 nafar (98,9%) ni, minimal o'tish bali 8,8 balni tashkil etdi.

Qabul jarayonlarini, oliy ta'lim muassasalari uchun belgilangan muddatdan 10 kun o'tib boshlanishi, o'quv jarayoni oktabr oyidan boshlanishi oqibatida o'rtacha 20-25% o'quvchilar bu muddatni kutmasdan xususiy tibbiyot texnikumlariga ketib qolishlari va pirovard natijada texnikumlarga eng bali past bo'lgan o'quvchilarni qabul qilish holati kuzatilmoqda[2].

Bundan tashqari o'quv yili davomida turli xil sabablar (ayniqsa oilali va farzandli bo'lgan qizlarni o'qishga qatnashaolmasliklari, kontrakt to'lovlarini to'lay olmasliklari, kasbga qizishi yo'qligi va b.) bilan o'rtacha 15-16% o'quvchilar kursda koldiriladi.

Bu holatga tushib qolishning asosiy sabablari avval test natijalari yuqori bo'lgan abituriyentlarni aksariyat qismini oliy ta'lim muassasalariga qabul qilinib, fundamental fanlardan yetarli bilimga ega bo'lmay test ballari past bo'lgan abituriyentlarning texnikumlarga qabul qilinishi, tibbiyot kasbiga bo'lgan ichki motivatsiya va kasbiy moyillikning inobatga olinmasligi, o'quv jarayonida talabalarni minimal talablar darajasida ushlab qolishga majbur bo'linayotganligi, amaliyot ko'nikmalari sust rivojlanayotgan bitiruvchilar soni ortib borayotgani. Bu holat o'z navbatida tibbiyot ta'limi sifatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Yuqorida qayd etilgan ma'lumotlardan kelib chiqib shuni ta'kidlash lozim-ki, tibbiyot texnikumlariga qabul jarayonlaridagi muammolarni bartaraf etish uchun quyidagilarni inobatga olgan holda qabul jarayonlarini takomillashtirish maqsadga muvofiq:

1. Tibbiyot texnikumlarida o'quvchilar qabulini, saralash test sinovlari natijalari asosida qabul kvotalari sonidan kelib chiqib belgilash emas, balki o'tish balini belgilash va shu balidan yuqori bal to'plaganlarni qabul qilish. (masalan maks balning 56 foizi).

2. Bundan tashqari abituriyentlarning tibbiyot kasbiga moyilligini va motivatsiyani baholash maqsadida tibbiyot texnikumlari uchun "Avval test – keyin tanlov" tamoyili abituriyentlarni standart test sinovlari orqali saralash va keyinchalik tanlov asosida qabul qilishni nazarda tutuvchi tartibni kiritish maqsadga muvofiq.

3. O'quv davri (masalan 1-semestr) da o'quvchilarning kasbga qanchalik darajada qiziqishi jarayonni belgilash va kasbga layoqatni belgilash va o'quvchilar orasida

kasbga qiziqmaydigan o'quvchilarni qiziqishi bo'lgan kasbga yo'naltirish uchun sharoit yaratish.

4. Sun'iy intellekt yordamida ta'lim sifatini baholashning turli xil usul va shakllarini qo'llash, o'zlashtirish natijalarini tahlil qilish, ayniqsa qabul jarayonida saralash test sinovlaridan so'ng kasbiy moyilligini aniqlash[8].

Xulosa qilib aytganda, "Avval test – keyin tanlov" tamoyilining joriy etilishi ta'limda

shaffoflikni ta'minlagan bo'lsa-da, u tibbiyot texnikumlari uchun yakka holda samara bermaydi. Sifatli va mas'uliyatli tibbiy kadrlarni tayyorlash uchun qabul jarayonida bilim darajasi, kasbiy moyillik va shaxsiy mas'uliyatni hisobga olgan holda ko'p bosqichli va zamonaviy ilmiy asoslangan qabul tizimi joriy etilishi maqsadga muvofiq. Bu esa sifatli tibbiy kadrlarni tayyorlash uchun tibbiyot ta'limi sifati va jamiyat salomatligiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 24-maydagi "Oliy ta'lim tashkilotlariga o'qishga qabul qilish va davlat buyurtmasini joylashtirish tizimini takomillashtirish to'g'risida"gi PF-81-son Farmoni.
2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 11-noyabrdagi "O'zbekiston Respublikasining professional ta'lim muassasalariga o'qishga qabul qilishni tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 715-son qarori.
3. Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirining 2025-yil 25-iyundagi "Kasbiy ta'lim tashkilotlarida 2025/2026-o'quv yili uchun qabul jarayonlarini tashkil etish to'g'risida"gi 240-son buyrug'i.
4. "Qabul emas, natija muhim" — Toshkent davlat tibbiyot universiteti rektori bilan ochiq suhbat // Kun.uz. – 2026. – 26-yanvar. – URL: <https://kun.uz/kr>
5. Тошпулатова Д. Особенности подготовки медицинских сестёр с высшим образованием / Научный руководитель: ассистент З.Р. Саттарова. – Ташкент: ТашПМИ, кафедра общественного здоровья и управления здравоохранением, 2023.
6. Yo'ldashev B.S. Tibbiyot ta'limida o'rta bo'g'in mutaxassislarni tayyorlashning dolzarb muammolari // Sog'liqni saqlash va ta'lim. – 2022. – № 2. – B. 32–37.
7. World Health Organization (WHO). Transforming and scaling up health professionals' education and training. – Geneva: WHO, 2013.
8. UNESCO. Artificial Intelligence in Education: Challenges and Opportunities. – Paris: UNESCO, 2019.
9. Raximov N.M. Ta'lim sifatini baholashda raqamli texnologiyalardan foydalanish // Pedagogik ta'lim. – 2023. – № 1. – B. 18–24.